

Zitierhinweis

Hlaváček, Ivan: Rezension über: Gerhard Lubich / Matthias Weber (eds.), Regesta Imperii III. Salisches Haus: 1024–1125. Zweiter Teil: 1056–1125. Dritte Abteilung: Die Regesten des Kaiserreiches unter Heinrich IV. 1056 (1050)–1106. Vierte Lieferung: 1086–1105/6, Wien, Köln, Weimar: Böhlau, 2016, in: Český časopis historický, 2017, 2, S. 591–593, DOI: 10.15463/rec.864841428

český časopis historický

copyright

Dieser Beitrag kann vom Nutzer zu eigenen nicht-kommerziellen Zwecken heruntergeladen und/oder ausgedruckt werden. Darüber hinausgehende Nutzungen sind ohne weitere Genehmigung der Rechteinhaber nur im Rahmen der gesetzlichen Schrankenbestimmungen (§§ 44a–63a UrhG) zulässig.

obydlí, chatrčí a kůlniček na okraji Prahy 5, které se ještě v roce 1950 táhlo od Ladronky až ke Hřebenkám a Petřínu. Smetánkova vzpomínka na šokové zážitky ze studentských let je tu kombinována s jeho historicko-sociologickou a historicko-etnografickou úvahou, reflektující nejen „jeskynní prekariát“, ale souběžně i osudy vyvlastněných „buržujů“ téže doby. A na tuto vzpomínku navazuji – o rodinný fotoarchiv autorovy manželky a o autorovu velkou kritickou erudici opřený – druhý díl příběhu, interpretující školní fotografie z břevnovské obecné školy válečných let, na nichž byly bosé dívky „ze skal“ nenápadně stavěny do zadních řad za děti obuté. Druhá polovina knížky je věnována, řekněme, archeologii samé. Otevírá ji příběh Haithabu a jeho archeologického zkoumání, další kroky pak jsou značkovány symptomatickými artefakty nebo opět vzpomínkami na markantní a tvůrčí osobnosti oboru (Zdeňka Krumphanzlová-Jelínková). Smetánka se dotýká svých velkých témat: Svídna, trojdílný obytný dům, středověké kachle, ale autor – dílem vzdělání historik umění – se vrací i k zážitkům nad Panofského zásadním dílem Význam ve výtvarném umění, k Hrubínovu za války provedenému překladu Verlainových básní. Přitom – vedle črtání profilů pozoruhodných západoevropských badatelů a badatelek – vždy znovu stručně, konkrétním, velmi precizně vyhodnoceným příkladem charakterizuje ona převážně těžká desetiletí od počátku druhé světové války až do revoluce roku 1989.

Je to knížka nesoustavná, lze ji stále znova otevírat na místech náhodných a číst již jednou přečtené, knížka krásná, inspirující a poučná. Její velkou chybou je, že je jen nevelká. Ale za to nelze klást vinu ani Janu

Klápštěmu, ani Zdeňku Smetánkovi. Snad dobám, které mnohdy nebyly snadné. Ale to už jsem napsal výše.

Jiří Pešek

Johann Friedrich BÖHMER

Regesta Imperii III. Salisches Haus: 1024–1125

Zweiter Teil: 1056–1125. Dritte Abteilung: Die Regesten des Kaiserreiches unter Heinrich IV. 1056 (1050)–1106. Dritte Lieferung: 1076–1085

Nach Vorarbeiten von † Tilman Struve
neubearbeitet von Gerhard Lubich unter
Mitarbeit von Dirk Jäckel
Köln – Weimar – Wien,
Böhlau Verlag 2016, VIII + 308 s.,
ISBN 978-3-412-50597-4.

Vierte Lieferung: 1086–1105/6.

Nach Vorarbeiten von Daniel Brauch
neubearbeitet von Gerhard Lubich unter
Mitarbeit von Matthias Weber
Köln – Weimar – Wien,
Böhlau Verlag 2016, VIII + 191 s.,
ISBN 978-3-412-50598-1.

V bezprostřední časové návaznosti vyšly poslední dva textové svazky Regest Imperii k době a panování tohoto císaře, takže půlstoletá vláda Jindřicha IV., i pro české dějiny mimořádně významného panovníka, už čeká „jen“ na rejstříky. Titulky vypovídají dostatečně zřetelně o tom, co je obsahem obou – samostatně stránkovaných – sešitů celého svazku. Jde o segment, věnující se pramennému materiálu z období plných třiceti let, která jsou ovšem významná i pro české politické dějiny. Stačí jen konstatovat, že jde o vypjaté, přímo vrcholné období sporu císařství s papežstvím (Canossa!), pro něž editoři nejen přinášejí kriticky

utříděný a komentovaný soupis 440 resp. 350 (z celkového počtu 1572 jednotek celé Jindřichovy vlády) dochovaných či alespoň rekonstruovatelných informací nejen z pramenů diplomatické povahy, ale i z dokladů čerpaných z pramenů vyprávěcích, pokud se bezprostředně týkají činnosti císaře Jindřicha IV. nebo alespoň nějak svědčí o jeho fyzické přítomnosti tu či onde. Když nic jiného, jsou důležité pro panovníkův itinerář. Ale nelze v této souvislosti nevznést připomínku, že editor měl oba svazky doprovodit chronologickou tabulkou utříděnou podle jednotlivých druhů použitého předmětného materiálu (diplomatický materiál ovšem převažuje), aby byl přehled o poměru jednotlivých pramenných žánrů. Že jde o důležitou publikaci i pro naši historii, si uvědomí každý, kdo vezme do rukou jakékoliv podrobnější dílo o českých dějinách té doby (nejlépe ovšem druhý svazek prvního dílu Českých dějin Václava Novotného nebo příslušné práce Josefa Žemličky), aby si uvědomil tyto zásadní konotace. Šlo totiž o dobu, kdy český panovník byl Jindřichu IV. jedním z nejdůležitějších pomocníků především v jeho italských záležitostech, o dobu, kdy Vratislav dostal (ale byla mu opět odebrána) rakouskou marku, o dobu, kdy císař udělil Vratislavovi královskou korunu (č. 1195), atd. V komentářích se cituje i česká (ale jen v cizích jazycích, tedy vlastně jen v němčině publikovaná) literatura.

V každém svazku je ovšem jedno zásadní bohemikum. V prvním z nich to je mohužská synoda z konce dubna až počátku května roku 1085, na níž byly řešeny základní otázky církevního schismatu, ale také tam šlo o udělení královského titulu Vratislavu II. (Vratislav I., č. 1195). V druhém pak jde zejména o další zcela

mimořádné bohemikum, tzv. zakládací listinu pražského biskupství (č. 1241). V obou případech platí, že zvědavost českého čtenáře není zcela ukojena. V prvním je Vratislavův královský titul skoro zasut množstvím jiných na synodě řešených otázek, což je na druhé straně důležité pro uvědomění si obecného kontextu oné události. V druhém je regest sám jen velmi stručný, neboť pouze lakonicky konstatuje, že císař na prosbu pražského biskupa Gebharta (tedy bratra Vratislava II. Jaromíra) „bestätigt die alten Grenzen der Diözese Prag“, aniž by byl učiněn i jen pokus o jakousi skicu příslušného teritoriálního rozsahu. Kosmův text v tzv. Budyšínském rukopisu, dnes v Knihovně Národního muzea, je kladen do poloviny 13. století. Z české literatury je citována jen stať R. Turka z r. 1975, ač zejména V. Novotného přehled bádání (České dějiny I–2, s. 246nn.) by byl pro skicu o literatuře 19. století Lubichovi práci výrazně usnadnil. S polskou literaturou to není o mnoho lepší. Mnichovský exemplář je označen jako neověřené druhé dochování s otazníkem.

Je ale třeba propojit toto číslo s regestem předchozího sešitu č. 1195, s kterým tvoří, zejména z českého pohledu, integrální jednotu, kde jde, jak již naznačeno, o důležitou mohužskou synodu, na níž se dostalo Vratislavu II. královské koruny a jednalo se i o vymezení rozsahu pražského biskupství, jež bylo zlistiněno zhruba o rok později v Řezně. Tato událost ovšem byla jen jednou z mnoha dalších závažných, zejména církevně politických skutečností, o jejichž významu Lubichův rozsáhlý přehled obecného vývoje názorů podává zevrubnou představu (v podstatě tři stránky petitu kvartového formátu!). Tu se setkáváme i s německými pracemi českých medievistů

(Z. Měřinský a J. Žemlička; posléze jmenovaný přichází i se svou statí ve sborníku Přemyslovci).

Z několika dalších zřetelných bohemik jsou tu pečlivě registrovány zejména informace Kosmovy kroniky (III–7, 8) o nástupnictví Bořivojově po Břetislavu II. a o povznesení probošta staroboleslavské kapituly Heřmana na pražského biskupa; ale opět bez české literatury a pak nemnohé zmínky v svědečných řadách císařových listin. Pro studium středoevropských politických a církevních, ale do jisté míry i sociálních poměrů doby tak máme k dispozici již uzavřenou edici základního významu, která ve spojení s vydáním Jindřichova listináře v Monumenta Germaniae Historica je solidním východiskem i pro hlubší studium českých dějin v středoevropském kontextu. Rejstřík ovšem ještě nepřichází; setkáme se s ním až v závěrečném svazku tohoto monumentálního souboru. To má ale svým způsobem také jistou přednost, protože čtenář si musí svazek, chce-li ho smysluplně užít, alespoň prolistovat, což je zcela nepochybně k jeho velkému užitku.

Ivan Hlaváček

Nikolas JASPERT – Stefan TEBRUCK
(edd.)

Die Kreuzzugsbewegung im römisch-deutschen Reich

Ostfildern, Thorbecke Verlag 2016, 375 s.,
ISBN 978-37995-0383-9.

Často se brojí proti sborníkům, zdaleka ne vždy právem. Tento sborník si však v každém případě zaslouží anotaci, která by nemusila být jen nudným výtahem z přečteného. Jde tu sice o zdánlivě nesouvisející statí, které ale přesto spolu výrazně souvisejí

a ukazují na rozličné celoevropské aspekty sledovaného fenoménu. Právě u problematiky křížových výprav, byť v podstatě omezené závěrem vrcholného středověku, lze totiž konstatovat, že jejich důsledky na evropskou společnost byly v nejrůznějších aspektech dalekosáhlé. Samozřejmě se však různě prolínaly s působením poutí nevojenského charakteru, s nimiž byly úzce propojeny. Toho si byli redaktoři svazku (shrnujícího výsledky giessenského sympozia z roku 2012, jehož výstupem je uvedený sborník) dostatečně vědomi. Téma křížových výprav má obrovskou literaturu, proto se editoři pokusili omezit autory v podstatě na sondy pro oblast římské říše na severu od Alp. To se v rámci šestnácti příspěvků pochopitelně nemohlo zdařit. Podařilo se však postihnout řadu regionálních i věcných aspektů této tematiky.

V úvodu editoři zasazují fenomén křížových výprav uvedených staletí do obecných celoevropských poměrů s množstvím odkazů na moderní literaturu. Pokud pak jde o jednotlivé regiony říše a jejich rozdílný podíl na tomto hnutí, jsou v publikaci zastoupeny následujícím způsobem: Křižáci z říšského severozápadu (za nějž je považováno Dolní Porýní) v letech 1096–1230 (Alexander Berger, s. 13–40); křižáci a poutníci do Jeruzaléma ze sasko-durynské oblasti v 12. a 13. století (Stefan Tebruck, s. 41–83); křižácké hnutí na říšském jihozápadě od Frank až do Alsaska v letech 1097–1204 (Alan V. Murray, s. 85–102). Hubert Houben popsal obecně pohyb německých poutníků, křižáků a jmenovitě řádových rytířů v Itálii (s. 103–118). Další příspěvky sledují obrácený trend: Jochen Burgtorf věnoval pozornost nejstarším templářským komendám v říši (s. 119–140), Karl Borchardt hospodářským aktivitám